

GLOBALA MÅLEN

Hur koll på jobbet kan
bidra till FNs globala
hållbarhetsmål

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

INNEHÅLL

Introduktion.....	3-4
Mål 4 God utbildning.....	5-7
Mål 5 Jämställdhet.....	8-9
Mål 8 Anständiga Arbetsvillkor Och Ekonomisk Tillväxt.....	9-11
Mål 10 Minskad ojämlikhet.....	11-13
Källor.....	14

Det här materialet har tagits fram inom projektet Koll på jobbet som drivs av Byrån mot diskriminering i Östergötland och finansieras av Allmänna Arvsfonden, 2018-2020

Mer information om projektet hittar du på vår hemsida:
<https://www.diskriminering.se/projekt/koll-pa-jobbet/>

**ALLMÄNNA
ARVSFONDEN**

INTRODUKTION

Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser” (Sveriges regering u.å.)

År 2015 accepterade FN:s medlemsländer Agenda 2030 med syftet att minska fattigdom, ojämlikheter och klimatskrisen till år 2030. Inom ramen för agendan fastställdes 17 globala hållbarhetsmål som balanserar tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. För att Sverige ska nå de globala målen till år 2030 måste aktörer på olika nivåer i samhället arbeta aktivt och samarbeta med varandra. Det innefattar allt från offentlig sektor, myndigheter till näringsliv och civilsamhället.

Denna rapport syftar till att undersöka hur Koll på jobbet kan bidra till genomförandet av de globala målen, och därigenom bidra till ett mer rättvist och jämlikt samhälle för alla människor.

Koll på jobbet är ett projekt som drivs av Byrån mot diskriminering i Östergötland och finansieras av Allmänna arvsfonden (2018-2020). Projektet riktar sig till ungdomar som studerar på yrkesprogram. Genom projektet får eleverna kunskap och verktyg för att kunna försvara de rättigheter som var och en har i sitt arbetsliv. I den här rapporten vill vi undersöka hur Koll på jobbet läromaterial samt övrigt material som tagits fram inom projektet, kan användas av skolor i deras arbete med de globala målen.

Av de 17 globala målen kommer rapporten att fokusera på mål och delmål som har en tydlig koppling och är relevanta i relation till projektet Koll på jobbet. De mål vi valt att fokusera på är:

- Mål 4 God utbildning för alla
- Mål 5 Jämställdhet
- Mål 8 Anständiga Arbetsvillkor Och Ekonomisk Tillväxt
- Mål 10 Minskad Ojämlikhet.

Material

Materialet vi hänvisar till är övningar och metoder som tagits fram inom ramen för projektet. De flesta övningar kommer från Läroboken "Koll på jobbet – ett praktiskt läromaterial för att ge yrkeselever kunskap om diskriminering och rättigheter i arbetslivet". Boken bygger på fokusgruppsintervjuer med yrkeselever. Intervjuerna hade fokus på elevernas upplevelser och tankar om sin apl (arbetsplatsförlagt lärande), med ett specifikt fokus på frågor som rör jämlik behandling och diskriminering. Materialet består av sammanlagt 19 övningar som tar upp ämnen som diskriminering, fördomar, normer, härskartekniker och jargoner. Genom värderingsövningar, rollspel, falldiskussioner och filmer, får elever reflektera över och öva på att bemöta olika problem och situationer som de kan möta under sin apl-period.

Utöver läroboken hänvisar vi även till Studiecirklar, Handbok för handledarträffar och forskningsrapporten "Praktikant eller person? Elevers erfarenheter av bemötande och skapande av yrkesidentitet under arbetsplatsförlagt lärande" (Nilsson, 2019).

Allt material finns att läsa och ladda ner från projektets hemsida: <https://www.diskriminering.se/projekt/koll-pa-jobbet/>

Utbildning är en mänsklig rättighet och en förutsättning för att kunna bygga jämställda och demokratiska samhällen. Trots att det senaste åren skett framsteg saknar fortfarande över 60 miljoner barn grundläggande skolgång, och över 700 miljoner av världens invånare kan varken skriva eller läsa (Unesco 2020). En inkluderande utbildning är en av grunderna för välstånd, hälsa och jämställdhet vilket leder till ett hållbart samhälle. (Globala målen u.å.a).

Inom mål 4 kommer vi fokusera på följande tre delmål:

Delmål 4.5: Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

Delmål 4.7: Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

Delmål 4.A: Bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.

Hur kan Koll på jobbet bidra till mål 4 God utbildning för alla?

Utbildningssystemet i Sverige har som krav att bemöta samhällsmedborgares önskan om att erhålla god utbildning genom hela livet från förskola upp till gymnasium-och universitetsnivå. Skolan ska uppmuntra elever att ta eget ansvar, visa respekt och arbeta för jämställdhet (Skollag 2010:800). Skolor ska även arbeta inkluderande och förebyggande mot diskriminering och trakasserier (Diskrimineringslag 2008:567).

Enligt delmål 4.5 Utrota diskriminering i utbildning ska alla barn, oavset kön, funktionsnedsättning och etnicitet ha rätt till likvärdig skolgång. Samtidigt visar anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen och till Byrån mot diskriminering att diskriminering i skolan är ett problem i Sverige. Lärare har vittnat om arbetsplatser som nekat elever att göra sin apl där eftersom de inte är "etniskt svenska". Det kan även handla om att elever med dyslexi inte får rätt stöd i undervisningen.

Ett sätt att motverka och förebygga diskriminering är att sprida kunskap om vad diskriminering är. Har man kunskap använder man sig av den! Har du inte grundläggande kunskap om dina rättigheter innebär det att du inte kan ta del av samhället på lika villkor. Har du inte kunskap om vad diskriminering är finns det även risk att du diskriminerar i din roll som lärare eller arbetsgivare.

- För elever "Koll på diskriminering" (s. 30) syftar till att ge elever kunskap om diskriminering och vad de kan göra om de själva blir utsatta för diskriminering.
- För skolpersonal och handledare "Material till handledarträffar". För att ytterligare stärka arbetsplatsernas arbete har vi tagit fram ett material som skolor kan använda sig av för att lyfta frågor om diskriminering, kränkningar och bemötande under handledarträffar.

Delmål 4.7 Utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap handlar om att studierna ska främja ett hållbart samhälle genom att involvera bla. mänskliga rättigheter och jämställdhet.

- För elever: övningen "Koll på fördomar" (s. 36). Ett sätt att arbeta främjande för allas lika rättigheter är genom att prata om fördomar. Övningen "Koll på fördomar" syftar till att ge eleverna förståelse för vad fördomar är och få reflektera över de konsekvenser fördomar kan leda till. Vi har alla fördomar, men om vi låter fördomar styra vårt bemötande finns en risk att vi felbedömer och kanske till och med diskriminerar andra.
- För elever: övningen "Forumspel: Härskartekniker" (s.53) handlar om att främja ett hållbart samhälle genom att ge eleverna verktyg för att kunna identifiera och motverka härskartekniker.

Delmål 4a Skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer handlar om att skapa lärandemiljöer för alla. I globala målens definition handlar det om att göra tillgänglig utbildningsmiljöer för elever med funktionsnedsättning och som tar hänsyn till jämställdhetsaspekter. I Koll på jobbet tolkar vi trygga och inkluderande miljöer i ett bredare perspektiv där vi tar hänsyn till alla diskrimineringsgrunder.

En viktig faktor för att främja inkluderande och trygga miljöer är att ge eleverna möjlighet att reflektera och berätta om hur de upplevt sina apl-platser. I metodmaterialet har vi två övningar som handlar om detta:

- För elever: övningen "Efter apl Reflektion" (s. 65) syftar till att eleverna på ett tryggt sätt får reflektera och dela med sig av sina upplevelser från apl. Övningen handlar också att eleverna tillsammans får diskutera utmaningar de stött på och hur de kan lösas.
- För elever: övningen "Ta tempen på arbetsplatsen" (s. 64) handlar om att eleverna får reflektera över mångfald och jämlikhet på sina apl-platser genom att ta ställning till om de håller med olika påståenden. Genom övningen går det att synliggöra attityder och jargonger på arbetsplatserna som annars kan vara svåra att sätta ord på.
- För skolpersonal och handledare: forskningsrapport "Praktikant eller person? Elevers erfarenheter av bemötande och skapande av yrkesidentitet under arbetsplatsförlagt lärande" (Nilsson 2019). För elever på yrkesprogram är det viktigt att även APL-platserna är trygga och inkluderande. I projektet har vi tagit fram en rapport där elevers upplevelser av bemötande på apl analyseras. Rapporten lyfter faktorer som hindrar och faktorer som möjliggör trygga lärandemiljöer för elever under apl.

Jämställdhet är en förutsättning för att vi ska kunna skapa och bevara ett hållbart samhälle. Våld mot kvinnor och flickor påverkar både individen men även samhället i stort, och att få leva sitt liv fritt från våld och diskriminering är en mänsklig rättighet som gäller alla kön. Globala målen (u.å.b) definierar jämställdhet som en "rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser". För att uppnå det behövs jämlikhet mellan könen på både politisk, ekonomisk och social nivå i samhället.

Inom mål 5 kommer vi fokusera på följande delmål:

5.1 Utrota diskriminering av kvinnor och flickor: Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

Hur kan Koll på jobbet bidra till mål 5 Jämställdhet?

Att motverka begränsande könsnormer på arbetsmarknaden är en viktig insats för att främja jämställdhet i samhället. Även om Sverige ofta lyfts som ett av de mest jämställda länderna i världen är kön fortfarande en faktor som påverkar mångas val av yrke och utbildning. I Sverige har vi en tydlig könsuppdelad arbetsmarknad som kan spåras tillbaka till en historisk utestängning av kvinnor på arbetsmarknaden. Även om det idag inte finns några formella hinder kvar för att välja ett yrke oavsett könsidentitet, så finns det fortfarande stora skillnader i arbetsvillkor och löner mellan mans- och kvinnodominerade yrken (SOU 2004: 43, Den könsuppdelade arbetsmarknaden).

Enligt de globala målens definition handlar **delmål 5.1 om att utrota all form av diskriminering av kvinnor**, men i Koll på jobbet vill vi utmana alla könsnormer som begränsar personers handlingsutrymme oavsett om du identifierar dig som kvinna, man eller annat.

- För elever: övningen "Koll på könsnormer" (s. 38) handlar om att eleverna ska få kunskap om hur normer kring kön påverkar våra yrkesval och samhället i stort. Övningen syftar till att eleverna både får lära sig identifiera och synliggöra normer, men även reflektera och diskutera om hur vi kan utmana de normer som kränker och begränsar personers handlingsutrymme.
- För elever: filmen "Bängans bygge" (s. 45) tar upp frågan om könsnormer genom att eleverna får diskutera jargonger på arbetsplatser. Jargonger är ofta sammankopplade med makt och växer fram ur olika normer. Normer kopplade till kön kan till exempel skapa en jargong på en viss arbetsplats som innebär att de som identifieras som kvinnor förväntas ta hand om disk, inköp av fika och andra uppgifter som kan kopplas till könsstereotypa förväntningar. Jargonger kopplat till kön kan också innebära att de som identifieras som män förväntas vara starka och tuffa, vilket kan innebära att förväntas göra tunga lyft och göra onödigt riskfyllda uppgifter som kan skada personen.

Anständiga arbetsvillkor är inte bara en rättighet för att skydda arbetstagare, utan främjar även en hållbar ekonomisk utveckling. Världens befolkning växer, och för att vi ska uppnå de globala målen är det av yttersta vikt att vi skapar jobb som är hållbara för både människan och miljön. Samtidigt lever många idag med otrygga anställningar, med orättvisa löner och i miljöer som skadar arbetstagares hälsa både fysiskt och psykiskt (Globala Målen u.å.c).

Inom mål 8 kommer vi fokusera på följande delmål:

Delmål 8.5: Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.

8.8 Skydda arbetstagares rättigheter och främja trygg och säker arbetsmiljö för alla. Skydda arbetstagarnas rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.

Hur kan Koll på jobbet bidra till mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt?

Övningar
& material

Lika lön för likvärdigt arbete kanske låter som en självklarhet, samtidigt visar statistik att ojämlikheter i lön förekommer i Sverige bland annat utifrån kön (Ekberg, Hallberg & Ewaldsson 2019) och etnicitet (Länsstyrelsen Stockholm 2018).

Delmål 8.5 handlar dels om att säkra anständiga arbetsvillkor och lika lön för likvärdigt arbete för alla. Genom våra övningar vill vi lyfta frågorna på både individuell och strukturell nivå. Ett första steg i att göra detta är genom att dels låta eleverna få kunskap om vilka rättigheter som finns och sen ge dem praktiska verktyg för hur de kan ta tillvara sina rättigheter. På strukturell nivå får eleverna reflektera över hur samhället bör ändras för att skapa lika möjligheter för alla.

- För elever: övningen "Kunskap om lön och löneskillnader" (s. 75) handlar om att eleverna ska få kunskap om löneskillnader i Sverige och få verktyg för att kunna undersöka om lönen en arbetsgivare erbjuder är rättvis.
- För elever: övningen "Kunskap om rättigheter i arbetslivet" (s. 69) handlar om att eleverna får reflektera över rättigheter en annars kanske tar för givet på dagens arbetsmarknad. De får diskutera hur det skulle vara att arbeta om några av rättigheterna försvann, som till exempel rätten att ha semester, rätten att vara med i facket etc. Men även fundera över rättigheter de tycker ska utvecklas och som kanske helt saknas idag.

Delmål 8.8 handlar om att främja en trygg och säker arbetsmiljö, utan otrygga anställningsvillkor och för ett hållbart arbetsliv. I Koll på jobbet fokuserar vi främst på den psykosociala arbetsmiljön. Det kan handla om stress, mobbning eller bristfälligt ledarskap som påverkar arbetstagarens välmående på arbetsplatsen.

- För elever: filmen "Välkommen till Solstrålen" (s. 48) handlar om att reflektera över faktorer som kan bidra till bra respektive dålig arbetsmiljö. Med filmen som diskussionsunderlag får eleverna även diskutera hur de skulle kunna hantera utmaningar kopplade till dålig arbetsmiljö. Till filmen finns även en fördjupningsövning specifikt om anställningsvillkor, som handlar om att ge eleverna kunskap och verktyg för att skydda sina rättigheter när de kommer ut på arbetsmarknaden.
- För elever: övningen "Kunskap om facket" (s. 70). På många arbetsplatser har de fackliga ombuden en viktig funktion som bollplank och förhandlare åt arbetstagarna i frågor om arbetsmiljö. För att förstå fackets roll idag är det bra att känna till dess historia och de rättigheter som växt fram genom fackförbundens arbete. I övningen "kunskap om facket" får eleverna diskutera fackets och kollektivavtalens funktion men även hur de kan skydda sina rättigheter på arbetsplatserna.

Jämlikhet är en av grundstenarna för ett hållbart samhälle. Rätten till en god levnadsstandard, arbete, bostad, hälsa och utbildning är alla grundläggande mänskliga rättigheter enligt FN:s allmänna förklaring. Forskning visar att samhällen som är mer jämlika också är mer välmående, och att satsa på jämlikhet är även en investering för samhället rent ekonomiskt. Med hänsyn till globala målens dimensioner och ur ett etiskt, juridiskt och ekonomiskt perspektiv är det oförsvarbart att inte agera för att motarbeta ojämlika livsvillkor (Globala målen u.å.d).

Inom mål 10 kommer vi fokusera på följande delmål:

10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering
Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställa lika rättigheter för alla och utrota diskriminering. Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

Hur kan Koll på jobbet bidra till mål 10 Minskad ojämlikhet?

Övningar
& material

Även om många länder har haft en positiv ekonomisk utveckling med minskad fattigdom under de senaste decennierna, så har klyftorna ökat både inom och mellan länder. Och Sverige är inget undantag. I Sverige ökar den ekonomiska standarden, samtidigt som inkomstskillnaderna i samhället blir större. I sin rapport Program för jämlikhet skriver LO att "De växande klyftorna har stora konsekvenser; för demokratin, för sammanhållningen i samhället och för den enskilda människans makt och möjligheter (LO 2019:2)

Delmål 10.2 handlar om att skapa möjligheter för alla att ta del av samhället på lika villkor. För att förstå hur vi ska kunna förändra samhället och vända den ökande ojämlikheten är det viktigt att sprida kunskap om vad för mekanismer som ligger bakom den orättvisa och diskriminering vi ser i samhället. För att kunna förändra diskriminerande strukturer måste vi först synliggöra dem. Ett första steg i ett normkritiskt arbete är att få kunskap om, och identifiera rådande normer.

- För elever: övningen "Koll på samhällsstrukturer" (s. 29). Övningen ger en introduktion till frågor om normer och strukturer på en samhälls nivå. Övningen främjar lika rättigheter

på en generell nivå genom att eleverna får fundera över vad som behövs för att fler ska kunna ta del av samhället på lika villkor.

- För skolpersonal och handledare: "Studiecirkel" handlar om att stärka personal på skolorna med kunskap om normer, mänskliga rättigheter och diskriminering. Med hjälp av materialet i studiecirkeln får lärare fördjupa sina kunskaper om normer och maktstrukturer, för att bättre kunna förebygga och främja allas lika rättigheter i skolan. Studiecirkeln fokuserar på fyra teman: funktionsnedsättning, hbtq, kön och rasism.

Delmål 10.3 handlar om att utrota diskriminering. I Sverige har vi en lag som förbjuder diskriminering, samtidigt ser vi att många utsätts för det på sin skola, på sin arbetsplats, i kontakt med vård och myndigheter. Många gånger sker diskriminering omedvetet, det vill säga att personen som utsätter inte vet att agerandet kan leda till diskriminerande effekter. För att förebygga diskriminering är det viktigt att sprida kunskap om vad diskriminering är enligt lag, dels för att personer som riskerar att bli utsatta ska känna till sina rättigheter. Men även för att personer som riskerar att diskriminera ska känna till sina skyldigheter.

- För elever "Koll på diskriminering" (s. 30) syftar till att ge elever kunskap om diskriminering och vad de kan göra om de själva blir utsatta för diskriminering. I övningen får eleverna en genomgång av diskrimineringslagen och får testa sina kunskaper genom att diskutera olika fall av diskriminering.
- För skolpersonal och handledare "Aktiva åtgärder"
Diskrimineringslagen kap. 3 aktiva åtgärder handlar om att skolor och arbetsgivare är skyldiga att arbeta aktivt för att förhindra diskriminering, genom främjande och förebyggande insatser. I koll på jobbets handbok om aktiva åtgärder ger vi en kort introduktion till vad arbetet med aktiva åtgärder innebär, samt tips på hur du kan arbeta med dem praktiskt i din verksamhet med hjälp av material från Koll på jobbet.

Källor

Diskrimineringslag, SFS 2008:567

Ekberg, John, Hällberg, Petter & Ewaldsson, Per (2019). Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2018 – Vad säger den officiella lönestatistiken? Medlingsinstitutet. Online via:
www.mi.se/publicerat/loneskillnader-mellan-kvinnor-och-man/

Globala målen. (u.å.a) Mål 4, God utbildning för alla. Online via
<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-4-god-utbildning-alla/>

Globala målen. (u.å.b) Mål 5, Jämställdhet. Online via
<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-5-jamstalldhet/>

Globala målen (u.å.c) Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Online via <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-8-anstandiga-arbetsvillkor-och-ekonomisk-tillvaxt/>

Globala målen (u.å.d) Mål 10, Minskad ojämlikhet. Online via
<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-10-minskad-ojamlikhet/>

LO (2019) Program för jämlikhet. Online via:
https://www.lo.se/start/lo_fakta/program_for_jamlikhet

Länsstyrelsen Stockholm (2018) Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden. Online via:
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4e0415ee166afb5932417f0d/1542191137748/Rapport%202018-21%20Antisvart%20rasism%20och%20diskriminering.pdf>

Nilsson, E. (2019) Praktikant eller person?: elevs erfarenheter. Norrköping: Byrån Mot Diskriminering i Östergötland

Skollag, SFS 2010:800

SOU 2004: 43, Utredning om den könssegregerade arbetsmarknaden. Den könsuppdelade arbetsmarknaden: Betänkande. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Sveriges regering (u.å.) Agenda 2030 och globala målen. Online via:
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

Unesco (2020) Statistik om utbildning. Online via
<https://www.unesco.se/utbildning/statistik-om-utbildning/>